

Nr 8.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om visst förtydligande av vallagen.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna, nr 80 i första kammaren av herr *Larsson, Sigfrid*, samt nr 106 i andra kammaren av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.* hemställes, »att riksdagen för sin del måtte uttala att i den folkmängd, som ligger till grund för mandatfördelningen på olika valkretsar, endast medräknas svenska medborgare samt att konstitutionsutskottet i överensstämmelse härmed måtte utarbeta förslag till härför erforderligt förtydligande av vallagens text».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

Enligt §§ 6 och 15 riksdagsordningen skall antalet mandat för varje valkrets både vid förstakammar- och vid andrakammarval stå i relation till folkmängden inom området; i fråga om val till andra kammaren gäller dock, att ingen valkrets skall utse färre än tre riksdagsmän, samt, på grund av en år 1953 slutligt antagen ändring, att i valkrets, som efter folkmängden skulle få utse minst tre men ej fem riksdagsmän, likväl skola väljas fem riksdagsmän.

Fördelningen av riksdagsmandaten mellan valkretsarna fastställles i enlighet med riktlinjer, närmare angivna i de nämnda stadgandena i riksdagsordningen, av Konungen, fördelningen av förstakammarmandaten vart tionde år och fördelningen av andrakammarmandaten för varje valperiod om fyra år. De senaste förordnandena om mandatfördelning ha givits, i fråga om första kammaren genom kungl. kungörelse den 18 maj 1951 (nr 232) och i fråga om andra kammaren genom kungl. kungörelse den 30 maj 1952 (nr 268).

Till grund för mandatfördelningen ligga folkmängdsuppgifter från statistiska centralbyrån. Dessa uppgifter grunda sig i sin tur på uppgifter från pastorsämbetena angående samtliga inom församlingarna kyrkobokförda personer. Undantag göres härvid icke för utlänningar, som äro kyrkobokförda inom församlingarna.

I de nu förevarande motionerna har föreslagits sådan ändring i gällande ordning, att i den folkmängd, som ligger till grund för fördelningen av riks-

dagsmandaten mellan valkretsarna, endast svenska medborgare skola medräknas. Motionärerna ha uppgivit att utlänningarna ha bosatt sig i särskilda områden, främst i de stora städerna, och att de därför kommit att påverka antalet riksdagsmandat i vissa valkretsar till nackdel för övriga.

Önskemål liknande de nu anförda ha tidigare framförts vid två tillfällen, nämligen vid 1948 års riksdag i de likalydande motionerna nr 142 i första kammaren av herr Gustavson m. fl. och nr 241 i andra kammaren av herr Hedlund i Rådomb. fl. samt vid 1949 års riksdag i motionen nr 189 i första kammaren av herr Näsgård m. fl. I sitt utlåtande över de två först nämnda motionerna (nr 14) anförde konstitutionsutskottet, att vid bedömning på längre sikt av en reform i motionernas syfte borde beaktas, att antalet utlänningar i vårt land i dåvarande läge vore exceptionellt stort. Enligt utskottet torde detta antal efter hand komma att nedgå genom avflyttning, naturalisation m. m., och därför vore det föga antagligt, att den omständigheten, att utlänningar medräknades i förevarande avseende, kunde varaktigt komma att utöva något väsentligt inflytande på mandatfördelningen. Utskottet anförde, att ej ens under dåvarande exceptionella förhållanden kunde statistiskt fastslås, att mandatfördelningen påverkades av att de kyrkobokförda utlänningarna medräknades i de ifrågavarande befolkningsciffrorna. Med hänsyn till det anförda och då en reform i motionernas syfte skulle medföra ett icke oväsentligt ökat arbete för de organ, som handhade folkbokföringen, utan att däremot svarande fördelar skulle erhållas, fann sig utskottet böra avstyrka motionerna. I enlighet med utskottets hemställan avslögs motionerna av båda kamrarna. Även den år 1949 väckta motionen avstyrktes av konstitutionsutskottet. I sitt utlåtande (nr 5) hänvisade utskottet till behandlingen vid 1948 års riksdag av de förenämnda motionerna och avstyrkte, under förebärande att några skäl av beskaffenhet att böra föranleda förändrat ståndpunktstagande från riksdagens sida ej föreläge, bifall till den till behandling förevarande motionen. Motionen avslögs av riksdagen i enlighet med utskottets hemställan.

Utskottet. I de befolkningsstatistiska uppgifter, som pastorsämbetena årligen lämna statistiska centralbyrån, angives icke utlänningarnas antal. Fortlöpande statistik om utlänningar föres emellertid av statens utlänningskommission. Denna statistik anger bland annat antalet utlänningar, som inneha uppehållstillstånd, samt antalet arbetsanmälda utlänningar. Uppgifterna härom giva självfallet icke säker ledning vid uppskattning av antalet kyrkobokförda utlänningar. De ådagalägga emellertid, att antalet utlänningar i riket, i motsats till vad utskottet förmodade i sitt år 1948 avgivna utlåtande i ämnet, nu är betydligt högre än nämnda år. Den 1 april 1948 innehade sålunda 87 692 utlänningar uppehållstillstånd och voro 69 716 utlänningar arbetsanmälda, medan motsvarande siffror den 1 januari 1954 voro 109 597 respektive 114 074. Av de 109 597 utlänningar, som vid sistnämnda tidpunkt

innehade uppehållstillstånd i riket, voro 51 595 medborgare i Danmark, Finland eller Norge och 17 453 av baltisk nationalitet, och av de 114 074 vid samma tidpunkt arbetsanmälda utlänningarna voro 67 753 medborgare i de angivna nordiska länderna och 10 916 av baltisk nationalitet.

Något säkrare ledning för bedömandet av antalet i riket kyrkobokförda utlänningar än de nu anförda uppgifterna ur utlänningskommissionens statistik giva vissa i den officiella valstatistiken publicerade uppgifter om antalet av de i röstlängd upptagna personer, som på grund av främmande nationalitet sakna rösträtt. Röstlängderna upprättas efter mantalslängderna och upptaga alla inom riket mantalsskrivna personer, som uppnått eller under det löpande kalenderåret uppnå 21 års ålder. Utlänningar antecknas i längderna såsom icke röstberättigade. Summan av utlänningar, som sålunda antecknats såsom icke röstberättigade i de år 1952 upprättade röstlängderna, var 92 809. I denna siffra ingå alltså icke sådana utlänningar, som icke senast under år 1952 fyllde 21 år. Vidare må framhållas, att smärre olikheter finnas mellan antalet kyrkobokförda och antalet mantalsskrivna personer.

Fördelningen av nämnda 92 809 icke röstberättigade utlänningar på de olika andrakammarvalkretsarna framgår av valstatistiken. Från statistiska centralbyrån ha till utskottet överlämnats vissa på grundval av nämnda statistik utförda beräkningar i frågan, huruvida den år 1952 gjorda fördelningen av andrakammandaten mellan valkretsarna påverkats av utlänningarna. Dessa beräkningar giva icke stöd för antagande, att så varit fallet annat än i den mycket begränsade omfattningen, att ett enda mandat tillkommit annan valkrets än det skulle ha gjort, om utlänningarna icke inräknats i folkmängden. Anledning finnes icke att antaga annat än att även i framtiden inverkan i förevarande avseende av utlänningarna kommer att vara synnerligen obetydlig.

För bedömande av motionerna mot bakgrund av vad sålunda anförts må ytterligare framhållas, att, såsom nämnts härovan, av utlänningarna här i riket en mycket betydande del äro medborgare i Danmark, Finland eller Norge eller ock halter. Balterna intaga såtillvida en särställning, som de kunna väntas inom de närmaste åren minska betydligt i antal därigenom att åtskilliga av dem antingen förvärva svenskt medborgarskap genom naturalisation eller ock utvandra från riket. Även i fråga om medborgarna i de nämnda nordiska länderna — liksom i fråga om isländska medborgare, vilka emellertid finnas i riket blott till ringa antal — kunna särskilda synpunkter anläggas. Inom riket bosatta medborgare i de nordiska länderna äro på grund av konventioner delaktiga av vissa sociala förmåner i samma utsträckning som svenska medborgare. Vidare intaga de, likaledes på grund av konventioner, en särskild ställning i vissa familjerättsliga avseenden och i fråga om möjligheterna att förvärva svenskt medborgarskap. I sistnämnda avseende må erinras om att det i 6 § lagen den 22 juni 1950 om svenskt medbor-

garskap angivna, såsom huvudregel gällande villkoret för naturalisation av utlänning, att utlänningen sedan sju år har hemvist i riket, icke gäller för medborgare i Danmark, Finland, Island eller Norge. Vidare kan nämnas att medborgare i Danmark och Norge kunna bli svenska medborgare utan saklig prövning, om de sedan tio år ha hemvist i riket och om vissa ytterligare förutsättningar äro för handen. Utskottet har för övrigt inhämtat, att vid fördelningen av parlamentsmandat i Danmark, Finland och Norge — vilken fördelning delvis försiggår efter andra principer än i vårt land — utlänningarna, alltså bland andra svenska medborgare, icke frånräknas.

På grund av vad nu anförts om här i riket bosatta medborgare i Danmark, Finland, Island och Norge kan det icke anses omotiverat, att dessa ingå i de befolkningstal, som ligga till grund för fördelningen av riksdagsmandaten. Vad gäller övriga utlänningar kan antagas, att dessa äro så få, att de näppeligen skulle påverka mandatfördelningen. Det vore uppenbarligen olämpligt att införa särskilda regler för dem.

Med hänsyn till ovan upptagna omständigheter samt till den ståndpunkt riksdagen intog i ämnet åren 1948 och 1949 har utskottet funnit avgörande skäl tala mot en ändring i den riktning som förordats i de föreliggande motionerna. Utskottet får alltså hemställa,

att motionerna I: 80 och II: 106 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 mars 1954.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Elmgren, Englund*, Hällgren, Sandberg, Fritjof Thun, Weiland, Georg Pettersson*, Arrhén* och Sigfrid Larsson; samt

från andra kammaren: herrar Hallén, Pettersson i Norregård, Fast, Håstad*, Spångberg, Larsson i Julita*, Hammar, fru Wallin samt herrar Rimås och Dahlén.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Pettersson* i Norregård och *Larsson, Sigfrid*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Utskottet vill erinra om att riksdagen 1948 och 1949 avslag motioner med samma yrkanden som i motionerna I:80 och II:106 till årets riksdag med i huvudsak följande motivering: 1) antalet kyrkobokförda utlänningar torde komma att nedgå, 2) det är föga antagligt att den omständigheten att utlänningar medräknas i de folkmängdsuppgifter, som ligga till grund för mandatfördelningen, kan varaktigt utöva något väsentligt inflytande på densamma, 3) ej ens under nuvarande exceptionella förhållanden kan det fastslås att mandatfördelningen påverkas av att de kyrkobokförda utlänningarna medräknas i de folkmängdstal, vilka ligga till grund för nämnda fördelning, 4) en reform i motionens syfte skulle medföra ett icke oväsentligt ökat arbete för de organ, som handha folkbokföringen.

Utvecklingen sedan 1949 har visat:

1) antalet kyrkobokförda utlänningar har icke minskat utan ökat, 2) förhållandet att i vårt land finnas ett relativt stort antal kyrkobokförda utlänningar synes ha en varaktig karaktär, 3) mandatfördelningen vid 1952 års val till riksdagens andra kammare hade med säkerhet i två valkretsar blivit en annan än den tillämpade, om kyrkobokförda utlänningar icke medtagits i folkmängdstalen, 4) enligt utskottets uppfattning torde det merarbete ett särskiljande av svenska och utländska kyrkobokförda medborgare skulle medföra för de organ, som handha folkbokföringen, bliva relativt obetydligt. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att statistiska centralbyrån, oavsett här föreliggande fråga, anser det önskvärt att antalet kyrkobokförda utlänningar redovisas i folkbokföringen.

Av vad ovan anförts framgår att de skäl, som föranledde riksdagens avslag å 1948 och 1949 års motioner i denna fråga, ej längre kunna åberopas. Då det får anses klarlagt att antalet kyrkobokförda utlänningar f. n. är så stort att det inom några valkretsar kan påverka mandatfördelningen om utlänningarna medräknas i folkmängden eller ej, synes det utskottet angeläget att det blir klarlagt om begreppet folkmängd i § 6 mom. 3 och § 15 mom. 1 riksdagsordningen bör avse andra än svenska medborgare. En omständighet, som talar för att så icke kan vara fallet, är stadgandet i § 1 riksdagsordningen »svenska folket representeras av riksdagen».

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 80 och II: 106 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag om sådana författningsändringar, att i riket kyrkobokförda utlänningar icke inräknas i de befolkningstal, som äro avgörande för fördelningen av riksdagsmandaten mellan valkretsarna.